

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ

Беата Барчі
(Мукачево, Україна)

**КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ОСОБЛИВІСТЬ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В
ГАЛУЗІ ПСИХОЛОГІЇ**

Сучасне суспільство ставить нові вимоги до рівня підготовки здібностей кваліфікованого фахівця, до його вміння самостійно вирішувати різноманітні завдання, що виникають в процесі подальшої професійної діяльності, до активізації та поповнення його креативного потенціалу. Ринок праці потребує людей з нестандартним мисленням, які здатні орієнтуватися в інформації, що швидко накопичується, в соціально-економічних умовах, що змінюються, готові проявляти творчий підхід при оцінці ситуацій і пошуку оптимальних рішень.

Продуктивність професійної діяльності залежить, на сам перед, від творчого потенціалу студентів-випускників. Особливо актуальним це твердження є у формуванні особистості майбутнього психолога, оскільки його професійна діяльність, в першу чергу, зорієнтована на відповідальну роботу з усіма категоріями дітей і дорослих, із родинами. Окрім того, психологи покликані створити систему психологічної допомоги у розвитку особистості, умови всебічного сприяння та внутрішнього комфорту.

Креативність як загальна здібність людини до творчості є предметом дискусій представників найрізноманітніших напрямків: психологів та педагогів, економістів і нейрофізіологів. Кожний науковий напрям, вирішуючи свої завдання і використовуючи свої методи, пропонує особливий погляд на сутність креативності, ставить свої специфічні проблеми. З точки зору сучасної психології поняття «креативність» особистості розглядається як сукупність особливостей її психіки, що забезпечують продуктивні перетворення в діяльності. Дослідженням креативності особистості, зокрема психологічними особливостями творчого потенціалу займалася М. А. Холодна [4, с. 75]. Креативність виявляється в творчій активності, результат якої полягає у створенні чогось нового. На думку Д.Б. Богоявленської, креативність є вищим рівнем інтелектуальної обдарованості й активності – здатністю “бачити у предметах щось нове, таке чого не бачать інші” [2].

Креативна особистість створює внутрішні передумови творчої діяльності спираючись на природні задатки, і цим саме забезпечує продуктивні перетворення. Загалом, креативність в працях вітчизняних психологів розглядається з одного боку, як загальна здатність особистості до творчості, а з іншого – як характеристика обдарованої особистості. Погляд зарубіжних фахівців є ширшим, вони розглядають креативність як процес, продукт, особистість та середовище [3, с. 46-49].

К. Роджерс, один із засновників так званої гуманістичної психології, переконаний, що кожна людина має величезний нерозкритий потенціал творчих можливостей. Через це основне призначення педагога він вбачає в тому, щоб сприяти справжньому засвоєнню нового, допомогти «... реалізувати потенціал своїх індивідуальних можливостей». Креативність – це творчі здібності, які можуть проявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні і характеризувати як особистість в цілому, так і продукт діяльності цієї особистості [6, с. 15].

Одним з великих досягнень ХХ століття стала можливість досить об'єктивної оцінки розумових здібностей за допомогою формалізованих методів. Видатний А. Біне підкреслював, що людський розум – явище дуже різнобічне, тому неприпустимо зводити його оцінку до єдиного показника. З психологічної точки зору будь-яка діяльність людини є творчим актом. Проте, в інтересах психологічного аналізу поділ розумової діяльності на творчу та репродуктивну цілком виправдано, і проводиться воно на основі як об'єктивних, так і суб'єктивних (психологічних) критеріїв.

Л. С. Виготський про творчість писав так: «Творчою діяльністю ми називаємо таку діяльність людини, яка створює щось нове, все одно, чи буде це створене творчою діяльністю якою-небудь річчю зовнішнього світу, або відомою побудовою розуму або почуття, чи то виявиться тільки в самій людині. Будь-яка така діяльність людини, результатом якої не є відтворення колишніх у його досвіді вражень або дій, а створення нових образів або дій, і буде належати до цього другого роду творчої поведінки.» [5]. Аналіз літератури щодо проблеми креативності показує, що поняття «креативність» можна розглядати у двох напрямках: креативність як психічний процес та креативність як творче відношення до життя.

Успішність здійснення людиною креативної діяльності в різних проблемних ситуаціях визначається особистісними креативними рисами, які являють собою стійкі, психологічні структури особистості, що мають тенденцію до змін.

Креативність особистості виявляється у відкритості досвіду, чутливості до нових проблем, широті категоризації, віддаленості асоціацій, швидкості мислення, здатності швидко переходити від однієї категорії до іншої, від одного способу рішення до іншого; оригінальності мислення, самостійності, незвичайності.

Досить часто у професійній діяльності випускників вищих навчальних закладів спостерігаються суперечності між рівнем набутих теоретичних знань, методичних умінь та можливістю їх продуктивного використання у своїй роботі. Такий стан справ значною мірою пояснюється недостатньою розробленістю креативних, особистісно-орієнтованих підходів до професійної підготовки студентів, Саме такі підходи

спроможні забезпечити гармонійний розвиток та розкриття особистісного, творчого потенціалу студентів як основи подальшої продуктивної професійної діяльності оскільки суспільством, державою, різними соціальними інститутами сьогодні затребувані фахівці, котрі володіють фундаментальними методологічними, професійними знаннями, здатні до інтеграції комплексних соціально-психологічних знань.

Формування особистості майбутнього психолога з необхідністю передбачає створення оптимальних умов для розвитку професійно-комунікативних здібностей за допомогою креативних психотехнологій, особливо в системі вузівської підготовки фахівців.

У професійній діяльності психолога перш за все виступає його особистість, внутрішній світ та рівень дій професіоналізму. Забезпечує даний аспект здатність до професійної адаптації (адаптивність) у професійній діяльності психолога, а саме розвинена здатність до рефлексії у роботі з клієнтами. Це дозволяє адекватно оцінювати ситуації, змінювати свою поведінку, здатність витримувати емоційну напругу, яка виникає під впливом входження у складну ситуацію клієнта, здатність витримувати, без перешкод для практичної професійної діяльності, високий рівень активації.

Ефективний психолог – це перш за все зрілий фахівець, успішно та професійно виконуючий свою професійну діяльність і стійкий до дезадаптуючих факторів професійного середовища.

Професійно-комунікативні здібності є комплексом індивідуально-психологічних особливостей, що забезпечують професійно-спрямовану здатність особистості до активного та ефективного (оптимального) спілкування, передавання та адекватного сприйняття інформації, організації взаємодії з іншими людьми, адекватного розуміння себе та своєї поведінки, розуміння партнерів по спілкуванню та їх поведінки, що виступає необхідною умовою подальшої успішної професійної діяльності.

Розвиток креативності як чинника професійно-комунікативних здібностей майбутніх психологів у вищих навчальних закладах відбувається на ґрунті психологічних передумов, серед яких виокремлено такі: вроджені, загально-психологічні, соціально-психологічні, психолого-педагогічні, котрі розглядаються нами в єдності та взаємозумовленості.

Психологічні особливості професії психолога визначаються не тільки сферою професійної діяльності та взаємодії, а саме “людина–людина”, але першочергово сконцентровані на самій особистості психолога. Виділено показники креативності: креативний потенціал, оригінальність, гнучкість, швидкість мислення, розвинена уява, надання переваг труднощам, схильність до ризику, допитливість, соціальна, особистісна, вербальна, невербальна, комунікативна креативність.

Існує тісний взаємозв'язок креативності та професійно-комунікативних здібностей студентів, результативності вирішення професійно-комунікативних завдань у майбутніх психологів та ряду психологічних чинників: якісні та кількісні характеристики креативності особистості, типологічні властивості сили(слабкості) нервової системи, рівнем контактності (зумовлюється мотивацією психологічної діяльності, бажанням контактувати з професійним середовищем, усвідомленням професійно важливих комунікативних характеристик психолога), рівнем креативного потенціалу, спрямованістю особистості та взаємозв'язком типу особистості і сфери професійної діяльності.

Важливою психолого-педагогічною умовою розвитку креативності у майбутніх спеціалістів є спеціальна організація у вищому навчальному закладі професійно-спрямованої комунікативної підготовки студентів-психологів, орієнтована на активізацію творчих ресурсів особистості, спеціально розроблені тренінгові психотехнології, які виступають умовою інтегрованого розвитку творчих ресурсів особистості, що активізує, в свою чергу, розвиток професійно-комунікативних здібностей.

Розвиток креативності майбутніх спеціалістів передбачає не просто засвоєння певного матеріалу, отримання нових знань, набуття вмінь та навичок, але насамперед розвиток людини, інтеграцію особистісної і професійної структури на більш високому рівні, розширення меж її самоусвідомлення, переосмислення уявлень про себе та свої комунікативні властивості та можливості.

На сучасному етапі розвитку та реформування вищих навчальних закладів важливим є гармонізація навчально-виховного процесу, гуманізація та оптимізація навчання, виховання гармонійної особистості, здатної до професійної реалізації з високим духовним креативним потенціалом, яка компетентно реагує на всі ситуації. Навчання студентів психологічних факультетів потребує удосконалення на основі впровадження в навчально-виховний процес системи особистісно-креативного підходу. Отже, аналізуючи особливості творчого розвитку креативного потенціалу майбутнього психолога, особистісна властивість майбутнього фахівця розглядається як цілісна динамічна особливість, яка являє собою невичерпний ресурс творчих психологічних здібностей, здатність до інтелектуально-творчої ініціативної соціально-комунікативної активності та цілеспрямованої творчої діяльності, що актуалізують самореалізацію, професійний саморозвиток та формування професійно-значущих якостей особистості психолога.

Проблема особливостей креативного розвитку професійного становлення майбутнього фахівця в наш час є проблемою зберігання професіоналізму в сучасному суспільстві та активізація особистісного і творчого потенціалу майбутніх психологів.

Професійне становлення особистості майбутнього психолога здійснюється у взаємовідношенні: 1) здобутих ним фундаментальних наукових знань; 2) сформованих базових професійних компетенцій; 3) учинкові актуалізовані творчі здібності; 4) розвинення особистісної креативності; 5) набору освоєних методів та інструментів майбутньої психологічної діяльності.

З цієї метою у підготовці психологів потрібно реалізовувати систему психодидактичних умов для розвитку професійних творчих здібностей та креативності студентів психологічного профілю.

Підготовка майбутніх фахівців має спрямовуватися на розвиток кожного із визначених критеріїв, що сприятиме формуванню здатності працівників до творчої діяльності. Серед існуючих технологій та форм підготовки найбільш продуктивними у розвитку професійної креативності студентів є проблемно-пошукові, дослідницькі та колективно-групові технології розвитку творчого потенціалу студентів, саморозвитку та самовиховання.

Література:

1. Архипкіна Н. Креативність (обдарованість, творчіздібності) та її діагностика / Н. Архипкіна // Психолог. – 2003. – № 44. – С.15–17.
2. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: «Академия», 2002. - 320 с.
3. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність / Н. І. Булка // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 10. – С. 46–49.
4. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования/ М. А. Холодная. – М.: Томск, 2008. – 208 с.
5. Яренменко Л. Креативність як творчість: спільне та відмінне / Л. Яренменко // Вища освіта України. – 2010. – № 4. – С.117–123.
6. C. Rogers. On Becoming a Person: A Therapists View of Psychotherapy. Boston, 1961

Анна Дашкевич
(Гомель, Республика Беларусь)

УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ САМОРЕГУЛЯЦИИ В УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Развитие саморегуляции в обучении есть не что иное, как переход от системы внешнего управления учебной деятельностью к самоуправлению. Такой переход – одна из ведущих закономерностей возрастного развития. Л.С. Выготский, рассматривая процесс овладения ребенком знаками, созданными в истории развития человечества, отмечал, что этот процесс есть путь овладения собственным поведением, путь к саморегулированию.

Механизм самоуправления учебной деятельностью находит свое выражение в том, что обучаемый выступает для себя и как объект (Я-исполнитель) и как субъект (Я-контролер) управления, который планирует, организует и анализирует собственные действия. Такое самоуправление Ю.Н. Кулюткин называет рефлексивным, так как оно основано на осознании обучаемым собственных действий (деятельностная саморегуляция) и себя (своего Я) в системе Я и другие (личностная саморегуляция).

Рефлексивное самоуправление является следствием коренного изменения отношения обучаемого к собственной учебной деятельности. Он не просто превосходит результаты производимых им действий, но и начинает произвольно организовывать эти действия: формулировать и обосновывать цели, анализировать их с точки зрения значимости и возможности достижения. Обучаемый не просто действует на основе выработанных у него программ, но и создает новые способы осуществления действий. Наконец, он не просто контролирует свои действия путем сравнения их результатов с эталоном, но и определяет разнообразные критерии, показатели контроля и оценки. Иными словами, обучаемый начинает овладевать процессом управления собственной учебной деятельностью.

Формирование – сознательное управление процессом развития человека или отдельных сторон личности, качеств и свойств характера и доведение их до задуманной формы (уровня, образа, идеи) [1].

В психологических исследованиях немало внимания уделялось рассмотрению различных условий формирования процесса саморегуляции младшего школьника.

Л.А. Запорожец, А.К. Маркова считали важнейшим условием формирования процессов саморегуляции механизм самоконтроля и самооценки.

А.И. Липкиной в качестве условия формирования саморегуляции учебной деятельности младших школьников рассматривает устойчивую, дифференцированную, адекватную самооценку, высокий уровень развития ее когнитивного компонента, реалистичный уровень притязаний. Ею отмечается связь саморегуляции с самооценкой: у детей с низким уровнем развития саморегуляции доминирует устойчивая, недифференцированная, неадекватная высокая самооценка, средний или низкий уровень развития когнитивного компонента, завышенный или заниженный уровень притязаний [2].

Согласно А.В. Захаровой, формирование самооценки проходит три этапа: от оценочной деятельности учителя через совместную деятельность учащихся к самостоятельным оценочным действиям ученика. Для оценки результатов своей деятельности ученики должны располагать данными о том, насколько она признается успешной. Поэтому они заинтересованно следят за оценками и комментариями, идущими со стороны учителя, сопоставляя при этом данные самооценки с данными учителя и теми критериями, которые они выдвигают в качестве требований к учебным действиям. Чем